

Telegraful Român

FOAIE RELIGIOASĂ EDITATĂ DE ARHIEPISCOPIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ DE ALBA-IULIA ȘI SIBIU

PREȚUL INSERȚIUNILOR:

Un cm² 60 bani pentru odată; dacă se publică de mai multe ori se dă rabat corespunzător.

ARTICOLELE ȘI CORESPONDENȚA

se adresează REDACȚIEI Telegrafului Român,
Sibiu, str. 1 Mai nr. 35. — Articolele nepublicate nu se înapoiază.

ABONAMENTUL:

Pe un an: 24 lei
Pe 6 luni: 12 lei
Cont nr. 49.8.01

Prea Sfinția Sa Emilian Birdaș-Rășinăreanul

— Episcop-vicar al Arhiepiscopiei de Alba-Iulia și Sibiu —

Forurile noastre bisericești au ales, în prima jumătate a lunii iunie 1973, la propunerea I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului pe P. Cuv. arhim. Emilian Birdaș ca Episcop-vicar al Arhiepiscopiei ortodoxe române de Alba Iulia și Sibiu. Au avut loc la această dată și alte alegeri de noi Ierarhi pentru Biserica noastră, așa după cum am informat cititorii într-un număr trecut al gazetei noastre.

Alegerile au fost confirmate de Consiliul de Stat cu Decretul nr. 385/1973, care a fost înmînat într-un cadru festiv la Departamentul Cultelor în 8 august 1973, solemnitatea fiind prezidată de către Domnul prof. Dumitru Dogaru, președintele Departamentului Cultelor.

Hirotonirea și instalarea oficială a P. S. Emilian Birdaș, care va purta titlatura de „Rășinăreanul”, ca Episcop-vicar al Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Sibiu a avut loc în Catedrala mitropolitană din Sibiu, Duminică, 2 septembrie 1973.

P. S. Episcop-vicar Emilian s-a născut în 23 noiembrie 1921, în Comuna Rohia, județul Maramureș, din părinții agricultori Simion și Teodora, fiind al șaselea copil. Rămas orfan, la vârsta de 14 ani intră novice la Mănăstirea Rohia. Între 1936—1938 face doi ani la Seminarul Monahal de la Mănăstirea Cernica.

În 21 iulie 1941 intră în cinul monahal, fiind hirotonit de către episcopul de pioasă amintire Nicolae al Clujului întru ierodiacon (25 iulie 1941) și apoi ieromonah (27 iulie 1941) pe seama Mănăstirii Rohia, de unde administrează unele parohii din nordul Transilvaniei. În 1942 este transferat la Mănăstirea Toplița-Mureș, administrînd unele parohii din jur.

În 1944 își reia studiile seminariale la Rîmnicul Vîlcea și le absolvă în 1948 la Seminarul „Nifon Mitropolitul” din București. Între 1948—1952 urmează cursurile la Institutul Teologic Universitar din București, obținînd licența în Teologie cu calificativul excepțional.

În perioada studenției i s-a încredințat ascultarea de responsabil al internatului Școlii de cîntăreți bisericești „Radu Vodă” din București, iar în 1953 este închinoviat în Mănăstirea Căldărușani, fiind încadrat totodată ca preot deservent la Catedrala patriarhală din București. Pe lângă această ascultare, este numit în 1955 profesor la Școala monahală a obștei patriarhale, cu sediul la Mănăstirea Antim.

În 1957 este numit în funcția de vicar administrativ la Episcopia Romanului și Hușilor, unde i se acordă în 1958 rangul de arhimandrit, funcționînd pînă în 1963.

Între 1963—1973 funcționează la Alba Iulia cu titlul de conducător al Catedralei Reîntregirii Ortodoxiei românești, unde dovedește mult spirit gospodăresc, ocupîndu-se totodată și cu cercetările istorice, publicînd o seamă de materiale care scot în lumină importanța acestui așezămint din Alba Iulia, precum și alte aspecte din istoria noastră bisericească.

Sîmbătă, 1 septembrie 1973, după vecernia care s-a săvîrșit în Catedrala mitropolitană din Sibiu, în prezența I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, I. P. S. Arhiepiscop Teofil al Vadului, Feleacului și Clujului și P. S. Episcop Vasile al Oradiei, a avut loc cuvenita rînduală a chemării candidatului sau a iposfierii.

A doua zi, Duminică, înainte de începerea Sf. Liturghii, în fața aceluiași înalți Ierarhi, candidatul a făcut mărturisirea de credință, act deosebit de important pentru un arhieru, ierarhi care, după „Sfinte Dumnezeule” din cadrul Sfintei Liturghii care a urmat, au hirotonit întru arhieru pe P. Cuv. arhim. Emilian Birdaș. Ca arhieru, P. S. Episcop-vicar Emilian a condus apoi întreaga Sf. Liturghie.

Mai erau de față în Catedrala mitropolitană: I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului, P. Cuv. arhim. Iustinian Chira, Eminențele lor Domnii Episcopi Albert Klein (Evangh.-luteran C.A. Sibiu) și Nagy Iuliu (Reformat Cluj), P. S. Episcop-auxiliar romano-catolic Iakab Antal din Alba Iulia și alți reprezentanți de culte.

Au participat de asemenea P. C. profesori de la Institutul Teologic Universitar din Sibiu, P. C. protopopi din Arhiepiscopie, membrii clerici și mireni în Consiliul eparhial, P. Cuv. arhimanditi și stareți de mănăstiri din Eparhia Sibiului, membrii familiei P. S. Episcop-vicar Emilian, preoți și credincioși.

P. S. Episcop-vicar Emilian Rășinăreanul

Au fost prezenți Domnul Gheorghe Nenciu, vicepreședintele Departamentului Cultelor, Domnul Ion Lungeanu, director în Departamentul Cultelor, Domnul Ioan Ungur, prim-vicepreședinte al Comitetului Executiv al Consiliului Popular Județean Sibiu, Domnul Constantin Buzdughină, prim-vicepreședinte al Comitetului Executiv al Consiliului Municipal Sibiu, Domnul Constantin Hociotă, secretarul Comitetului Executiv al Consiliului Municipal Sibiu.

După Sf. Liturghie a avut loc solemnitatea instalării P. S. Episcop-vicar Emilian.

I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, după înmînarea crîjei arhieresti, citește telegrama trimisă cu prilejul acestor festivități de P. F. Părinte Patriarh Justinian, în care se spune:

„Cu prilejul solemnității hirotonirii în arhieru și instalării părintelui Emilian Birdaș în demnitatea de Episcop-vicar al Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Sibiu, regretînd că nu putem participa, Vă urăm din toată inima înalt Prea Sfinției Voastre și noului Vostru Episcop-vicar conlucrare îndelungată, activă și rodnică, spre a putea stimula cu timp și fără timp activitatea liturgică și pastoral-socială a vrednicilor preoți în aria mă-

noasă și omogenă a Bisericii Ortodoxe strămoșești și a face să se dezvolte continuu și să se întărească dragostea și devotamentul bunilor credincioși ardeleni în pașnica și frățeasca împreună-viețuire cu clericii și credincioșii celorlalte culte religioase din Transilvania față de Patria noastră a tuturor, Republica Socialistă România.”

Pornind de la cuvintele Psalmistului... „Bine este cuvîntat cel ce vine întru numele Domnului” (Ps. 117, 26), I. P. S. nostru Mitropolit Nicolae al Ardealului a rostit o cuvîntare în care a arătat, între altele, că „astăzi, la înălțătoria Sf. Liturghie arhierescă, Arhieru cel Mare, Iisus Hristos, prin punerea mâinilor și rugăciunea celor trei Ierarhi din Mitropolia Ardealului, prin hirotonie a dăruit un nou arhieru Arhiepiscopiei de Alba Iulia și Sibiu, care să slujească Domnului, Bisericii Sale, poporului. Totodată nou hirotonitul arhieru este instalat ca Episcop-vicar al acestei Arhiepiscopii. Se cuvine dar să preamărim pe Iisus Hristos și să-i mulțumim pentru aceasta, întîmpinînd pe noul Episcop-vicar cu glas de bucurie și de cinstire, căci Prea Sfinția Sa vine în mijlocul nostru în numele Domnului, cel ce l-a chemat și l-a trimis spre slujire în Biserica strămoșească și pentru poporul din care a răsărit.

I. P. S. Sa face apoi o scurtă biografie a noului nostru Episcop-vicar, subliniind rezultatele obținute pînă acum, continuînd cu cuvintele: „În calitate de Episcop-vicar, Prea Sfinția Sa este colaboratorul cel mai apropiat al Ierarhului conducător al Arhiepiscopiei. El lucrează sub îndrumarea și din însărcinarea Ierarhului. Astfel, activitatea Arhiepiscopiei noastre se va desfășura cu rezultate optime în unitatea dintre Ierarh, Episcop-vicar, Centrul arhieresc, cler și credincioși, căci numai prin angajarea tuturor mădulelor Bisericii, Arhiepiscopia noastră poate aduce roade bogate, binecuvîntate de Iisus Hristos-Domnul nostru, ziditoare de suflet și înrădăcinate în viața actuală a poporului nostru.

„Sînt sigur Prea Sfințite Părinte — a spus apoi I. P. S. Sa — că te vei strădui ca, prin harul lui Dumnezeu și prin conlucrarea noastră a tuturor, să aduci o contribuție însemnată la promovarea relațiilor ecumeniste cu celelalte culte, la propășirea Patriei noastre scumpe, la lupta pentru pace și înfrățire între popoare.”

În încheiere, Arhipăstorul nostru a asigurat pe noul Episcop-vicar, P. S. Emilian, de „dragostea și sprijinul meu deplin, de dragostea și sprijinul Centrului arhieresc, ale clerului și credincioșilor”, exprimînd totodată convingerea că Prea Sfinția Sa va fi „un membru activ al Sf. Sinod și al Sinodului Mitropoliei Ardealului” și va lucra „în spiritul colegialității sinodale și slujirii Bisericii, Patriei și păcii”.

În numele Eparhiilor sufragane din Mitropolia Ardealului a vorbit I. P. S. Arhiepiscop Teofil al Vadului, Feleacului și Clujului, care, tîlmăcind cuvintele Sf. Apostol Pavel din Epistola către Tit 1, 7, subliniază multiplele și plinele de răspundere îndatoriri pe care Episcopul le are în lucrarea Bisericii.

„Păstorul sufletesc — spune între altele I. P. S. Sa — în primul rînd episcopul se străduiește să asigure turmei duhovnicești ce i s-a încredințat hrana spirituală de care are trebuință. Pășind pe urmele Mintuitorului, Ap. Pavel, și-a mărturisit teama ce-l obseda mereu în felul acesta: „Vai (Urmare din pag. 2)

Prea Sfinția Sa Emilian Birdaș-Rășinăreanul ...

(Urmare din pag. 1)

mie dacă nu vestesc Evanghelia" — la fel și episcopul, ca un bun iconom, ca un harnic ispravnic al lui Dumnezeu, propovăduiește neobosit cuvântul lui Dumnezeu, îndeamnă la fapte bune cu toată blindețea și învățătura ce o stăpânește.

Înălți Ierarhi slujitori. De la stînga la dreapta: I. P. S. Arhiepiscop Teofil al Clujului, I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, P. S. Episcop-vicar Emilian și P. S. Episcop Vasile al Oradiei

Răspunzînd, P. S. Episcop-vicar Emilian a mărturisit că este conștient de rostul episcopului în viața Bisericii, din care motiv „mă voi strădui să închin lui Hristos-Dumnezeu ceea ce am mai scump, toată puterea și viața mea pentru a sluji oamenilor cu bunătate și blindețe și pentru a deveni, după cuvîntul profetului, „arhiereu credincios al lui Dumnezeu“ (I Sam. 2, 35).

P. S. Sa a dat totodată expresie simțămîntelor de mulțumire și recunoștință pe care le nutrește

față de toți cei ce au săvîrșit lucrarea chemării sale la slujirea de Episcop-vicar, cu deosebire I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, căruia adresîndu-i-se în chip special spune: „Prin bunăvoința Înalt Prea Sfinției Voastre și a forurilor superioare am fost chemat să-mi desfășor slujirea de Episcop-vicar la Arhiepiscopia ortodoxă de Alba Iulia și Sibiu, sub ascultarea și îndrumarea Înalt Prea Sfinției Voastre. În îndeplinirea acestei ascultări mă voi strădui să pășesc prin cuvînt și faptă pe calea arătată de învățătura noastră creștină, slujind cu credință la altarul Bisericii strămoșești și sprijinind toate năzuințele superioare ale Patriei noastre scumpe, spre binele poporului nostru întreg. Mă voi strădui din toate puterile să corespond așteptării și încrederii ce mi-ați acordat și să fiu la înălțimea chemării idealului veșnic al învățăturii Mîntuitorului Hristos și la înălțimea vremurilor pe care le trăim.“

În cinstea P. S. Episcop-vicar Emilian, Consiliul nostru Arhiepiscopal a oferit o masă oficială, care s-a desfășurat în Aula Institutului Teologic Universitar din Sibiu și la care au luat cuvîntul: I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului, P. S. Episcop Vasile al Oradiei, P. C. vicar Traian Belășcu, P. C. prof. Grigorie Marcu, Dl. deputat eparhial Iuliu Georgescu, iar din partea reprezentanților cultelor: Eminența Sa Dl. Episcop reformat Nagy Juliu, P. S. Episcop-auxiliar rom-catolic Iakab Antal și Dl. vicar al Episcopiei Ev. lut. Sibiu și rector Hermann Binder.

În numele eparhiilor, cultelor, instituțiilor și organismelor bisericesti pe care le reprezentau, vorbitorii au toastat pentru Conducătorii Patriei noastre, pentru Sf. Sinod în frunte cu P. F.

Părinte Patriarh Justinian, pentru prosperitatea țării și poporului nostru, pentru relațiile frățești, ecumeniste existente între cultele din țara noastră, făcînd totodată urări de succes în misiunea sa P. S. Episcop-vicar.

A vorbit de asemenea Dl. Gheorghe Nenciu, vicepreședintele Departamentului Cultelor.

A răspuns P. S. Episcop-vicar Emilian, care a mulțumit vorbitorilor și tuturor celor ce au luat

Participanți la Sf. Liturghie: I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului, Em. Sa Albert Klein, Em. Sa Juliu Nagy, P. S. Episcop-auxiliar Iakab Antal, P. Cuv. arhim. Iustinian Chira și Dl Hermann Binder

parte la solemnitatea hirotonirii și instalării P. S. Sale.

În pragul acestei noi și importante activități, redacția gazetei noastre urează P. S. Episcop-vicar Emilian Rășinăreanul ani mulți, cu sănătate și bogate roade duhovnicești și patriotice, alături de I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, al cărui prim colaborator este.

Întru mulți ani, Prea Sfințite Părinte!

Telegraful Român

Sfînta Taină a Mărturisirii*

Ținînd seamă de faptul că cel botezat poate să cadă din harul dumnezeiesc prin săvîrșirea de păcate grele, Mîntuitorul a întemeiat o Taină specială, care — ca și Sf. Taină a Botezului — spală păcatele și îl așează pe credinciosul creștin din nou în legătură cu Dumnezeu. Această Taină specială este Sf. Taină a Pocăinței sau a Spovedaniei.

Sf. Taină a Pocăinței este Taina instituită de Dumnezeu, în care Dumnezeu iartă — prin preotul duhovnic — păcatele de după Botez ale credinciosului creștin, care se căiește sincer și le mărturisește preotului duhovnic. După una sau alta din părțile ei esențiale, această Sf. Taină se numește Pocăință, Mărturisire, Dezlegare sau Reîmpăcare, iar după roadele ei al doilea Botez sau Botezul lacrimilor.

Învățătura ortodoxă despre Sf. Taină a Pocăinței poate fi cuprinsă pe scurt în următoarele puncte:

1. Sf. Taină a Pocăinței este instituită de Mîntuitorul prin faptul că dă Bisericii Sale puterea de a ierta păcatele, care constituie premisa și baza acestei Sf. Taine. De fapt, Mîntuitorul dăruiește această putere Sf. Apostoli. El făgăduiește Sf. Apostoli această putere (Matei 16, 19; 18, 18), iar după înviere le-o dă prin cuvintele: „Luați Duh Sfînt; cărora veți ierta păcatele, le vor fi iertate și cărora le veți ține, vor fi ținute“ (Ioan 20, 22—23). A „ierta păcatele“ înseamnă a elibera de vină și de pedepse, după cum rezultă acest lucru și din locurile de la Matei 6, 12, 14; 9, 2, 5, 6; 12, 31; Marcu 11, 25—26; Luca 5, 20 urm.

Iertarea păcatelor, despre care se vorbește în aceste locuri, constă în a lega și dezlega. Ea se deosebește de cea de la Botez. De asemenea, ea este transmisă — ca și puterea de a boteza și învăța — și urmașilor Sf. Apostoli. De unde rezultă că în Sf. Taină a Pocăinței se exercită puterea dată de Dumnezeu de a ierta păcatele.

2. Elementele constitutive ale Sf. Taine a Pocăinței sînt în primul rînd cîința și mărturisirea, pentru că iertare de păcate primește numai cel ce se căiește și se mărturisește sincer. De unde urmează că și mărturisirea și cîința sînt, totodată, și condiții indispensabile pentru iertarea păcatelor. De altfel, cîința sinceră duce în mod firesc și spontan la dezvăluirea păcatelor în fața preotului duhovnic.

Dintre aceste două elemente constitutive de prim ordin, cîința izvorăște din credință și iu-

bire. Ea constă în întristarea și frîngerea inimii pentru păcatele săvîrșite, împreună cu hotărîrea fermă de a te îndrepta (F. Ap. 2, 37; II Cor. 7, 10—11).

Cînd este adevărată și reală, cîința duce cu necesitate sufletească la mărturisire. Mărturisirea este declararea păcatelor în fața preotului duhovnic în duh de întristare și durere (vezi F. Ap. 9, 18; I Ioan 1, 9; Iacob 5, 16).

La baza mărturisirii stă o dublă necesitate psihologică:

a) Din punct de vedere psihologic, declararea păcatelor săvîrșite este un act indispensabil al cîinței perfecte și adevărate. Căci după cum orice dispoziție sufletească se cere exteriorizată, tot așa și cîința — cînd este adevărată și reală — se revărsă cu necesitate psihologică în declararea păcatelor în fața preotului duhovnic. Aceasta aduce penitentului chinuit de păcate liniște sufletească, echilibru și dorință de viață nouă, îndreptată.

b) Din punct de vedere psihologic, mărturisirea păcatelor este necesară (indispensabilă) și în ce-i privește pe cei ce au primit puterea de a dezlega și lega păcatele. Pentru ca aceștia să poată exercita această putere, este necesar să cunoască păcatele celor ce se căiesc și să pătrundă în dispoziția lăuntrică a celor ce vin la scaunul duhovnicului. Ori această cunoaștere și pătrundere este cu neputință fără mărturisirea păcatelor din partea celor ce au greșit.

Din această dublă necesitate, rezultă că procedul mărturisirii păcatelor în fața preotului duhovnic, în scopul iertării lor, este cuprins implicit în puterea de a lega și dezlega, dată Bisericii Sale de către Mîntuitorul.

Un alt element constitutiv al Sf. Taine a Pocăinței este dezlegarea, adică iertarea integrală de păcatele mărturisite și reasezarea în starea de har. Această dezlegare o face episcopul sau preotul duhovnic în virtutea puterii lor de a dezlega păcatele. Formula prin care preotul duhovnic acordă iertarea este rugătoare: Preotul roagă pe Dumnezeu să ierte pe cel ce se căiește. Astfel, cel ce se căiește cu adevărat este iertat în realitate de Dumnezeu prin preotul duhovnic.

Această formulă rugătoare este în deplină armonie cu natura Sf. Taine a Mărturisirii, pentru că principalul administrator al Sf. Taine a Pocăinței — ca de altfel și al celorlalte Sf. Taine — este Domnul nostru Iisus Hristos, întemeietorul Sf. Taine, iar preotul slujește numai ca reprezentant și ca organ al lui Iisus Hristos.

În fine, partea constitutivă a acestei Sf. Taine este și epitimia sau canonul. Dezlegînd sau nu pe păcătos de legăturile păcatului, preotul duhovnic — ca judecător și ca doftor sufletesc — impune — după împrejurări — și pedepse, nu numai celor pe care nu-i dezleagă pentru ca să-i pregătească pentru cîința sinceră și pentru iertarea păcatelor, ci și celor pe care îi dezleagă pentru ca să sprijinească și să asigure vindecarea mijlocită prin Sf. Taină a Pocăinței (vezi I Cor. 5, 1—5; II Cor. 2, 6—8).

Astfel de pedepse pot fi: rugăciunea deasă acasă, citirea de cărți religioase și ziditoare de suflet, săvîrșirea de milostenii și alte mijloace pe care duhovnicul le socotește potrivite pentru consolidarea morală a penitentului și pentru evitarea căderii din nou în păcate.

3. Sf. Taină a Pocăinței poate fi săvîrșită numai de cei ce au darul Preoției, pentru că numai Sf. Apostoli și — prin aceștia — urmașilor și ajutorilor lor le-a dat Domnul nostru Iisus Hristos puterea de a ierta și de a ține păcatele sau de „a lega și dezlega“ păcatele.

Acest adevăr este confirmat de Sf. Scriptură, care ne arată că Sf. Taină a Pocăinței este săvîrșită încă din vremea Sf. Apostoli — de către cei ce aveau darul Preoției, implicit puterea de „a lega și dezlega“ păcatele. Astfel, în F. Ap. ni se spune că în urma propovăduirii Sf. Apostol Pavel în Efes, „mulți din cei ce crezuseră veneau (la Sf. Apostol Pavel) ca să se mărturisească și să spună faptele lor“ (vezi și I Cor. cap. 5 și II Cor. 2, 5—11). De asemenea, Sf. Scriptură dă îndemnul: „Mărturisiți-vă unul altuia păcatele“ (Iacob 5, 16). Din context rezultă limpede că este vorba despre preoți și credincioși.

Din toate cele de mai sus rezultă că și cîința lăuntrică și mărturisirea sînt condițiile indispensabile pentru ca penitentul să obțină dezlegarea de păcate de la preotul duhovnic. De aceea, nu putem accepta părerea că cel ce se căiește sincer, dar nu poate veni la duhovnic, obține totuși iertarea păcatelor de la Dumnezeu, întrucît o cîință sinceră cuprinde deja în sine dorința de a se mărturisi și de a primi dezlegare de la preotul duhovnic. De îndată ce Domnul Iisus Hristos a condiționat Harul iertării păcatelor de cîința sinceră și de dezlegarea preoțească, înseamnă că părerea că cineva ar putea obține iertare nemijlocit de la Dumnezeu — fără mărturisirea păcatelor în fața duhovnicului — este neîntemeiată și opusă locurilor de la Ioan 20, 22—23; Matei 18, 18 și Iacob 5, 16.

C. Sirbu

* La redactarea acestui articol, ca și la altele, am consultat cu deosebire lucrarea: Prot. Dr. P. Deheleanu: Manual de Sectologie, Arad, 1948.

Dimitrie Cantemir

(1673—1723)

Se împlinesc anul acesta, în 26 octombrie, 300 de ani de la nașterea lui Dimitrie Cantemir, cel mai mare cărturar român din Evul Mediu, personalitate științifică cunoscută în toată Europa epocii sale.

Tatăl său, Constantin Cantemir, numit de cronicile vremii „pămîntean“, a avut o viață zbuciumată. Neștiutor de carte, a pribegit mulți ani prin Țara Românească, Polonia și Austria după cum spune cronică timpului, a urcat în ranguri de la mercenar al unei oaste poloneze la comandant de oști, armaș, serdar și mare clucer, ca la 15 iunie 1685 să îmbrace la Constantinopol caștanul de domn al Moldovei.

Mama sa, Ana Bantaș, fiica unor boiernași din părțile Lăpușnei, era nepoată dinspre mamă a Doamnei Nastasia, soția lui Duca Vodă. De la ea Dimitrie Cantemir a moștenit aplecarea către învățatură și dragostea pentru slova scrisă.

Dimitrie Cantemir se naște ca al doilea fiu după Antiob Cantemir, frate mai mare, care va domni și el în scaunul Moldovei în două rânduri, între anii 1696—1700 și 1705—1707. În anul în care tatăl lor primea domnia, Antiob Cantemir era trimis la Constantinopol ca fiu de domn, drept cheazășie că domnul nu se va „baini“, iar după trei ani va fi înlocuit cu fratele său Dimitrie Cantemir.

Copilăria lui Dimitrie Cantemir, petrecută la curtea domnească din Iași, a fost perioada în care și-a dat seama că domnia în scaunul Moldovei nu era ușoară. Țara era secătuită de jaf și războaie. El trebuie să asiste la comploturile unor boieri, mai mult sau mai puțin justificate, împotriva domnului. Sub domnia tatălui său și din porunca lui, dar la sfaturile unor boieri, este omorât la Roman cronicarul Miron Costin. Iașul din timpul acela adăpostea încă școala de la Trei Ierarhi. Primul dascăl al lui Dimitrie Cantemir a fost călugărul Ieremia Cacavela, originar din Creta, cu studii la Lipsca și la înaltele școli teologice din Viena. Acesta a fost adus din Țara Românească de Constantin Cantemir și numit profesor de limba greacă la Școala domnească din Iași. Primele îndrumări în ale cărții, învățatul domn le primește de la acest dascăl. Învață limbile greacă, latină și slavonă, limbi de mare circulație în acel timp.

În acest secol al XVII-lea scrierile religioase, istorice, juridice, prind tot mai vădite contururi, prin activitatea unor cărturari ca mitropoliții: Teodosie, Antim Ivireanul în Muntenia; Varlaam, Dosoftei, cronicarii Ureche, Miron Costin în Moldova; Sava Brancovici, Simion Ștefan în Transilvania.

Dimitrie Cantemir se va dezvolta deci sub înrîurirea curentului grecesc, îndrumat de dascălul său pînă în toamna anului 1688, cînd pleacă la Constantinopol ca ostatic, pentru a schimba pe fratele lui, cheazășind el credința tatălui său față de sultan. La 15 ani, ajuns în cetatea în care plutea încă gloria fostului imperiu bizantin și începutul asfințirii imperiului otoman, Dimitrie Cantemir s-a făcut remarcant prin știința sa de carte și ținuta sa aleasă. Aici, tînărul principe va găsi cărturari greci străluciți, dar va întîlni și floarea inteligenței musulmane, aici fiind locul cel mai potrivit pentru desăvîșirea pregătirii sale în ale cărții. Tot aici tînărul principe cunoaște și leagă prietenii cu ambasadorul lui Ludovic al XIV-lea al Franței, prieten bun cu Voltaire, cu ambasadorul Olandei, om cu o bogată știință de carte, cu ambasadorul lui Petru cel Mare al Rusiei. De asemenea, aici, în mediul cult grecesc al Fanarului, dominat de Academia Patriarhiei, în care spiritul dominant era cel teologic, cu profesori eminenti, ca Ioan Cariofil — care scrie despre martirizarea Sf. Ioan Valahul — Meletie, episcop de Atena, Ilie Miniati și alții, a cunoscut aproape toată cultura teologică ortodoxă, precum și pe cea musulmană, devenind unul dintre cei mai buni cunoscători ai culturii persane și arabe.

La 19 ani, este ales domn al Moldovei, dar această domnie nu a ținut decît vreo trei săptămîni, iar în anul 1695 ia din nou drumul Constantinopolului ca reprezentant al fratelui său Antiob, ajuns acum domn al Moldovei. Se căsătorește, în anul 1699, cu Casandra, fiica lui Șerban Cantacuzino, cu gândul de a obține domnia în Țara Românească. În 1710, este ales la Con-

stantinopol domn al Moldovei pentru a doua oară.

Începînd de acum, Dimitrie Cantemir va încerca să elibereze această pustiită țară a Moldovei de sub jugul otoman, în care scop va stabili legături cu Petru cel Mare al Rusiei. De fapt aceste legături erau încheiate încă de pe vremea șederii la Constantinopol, unde cunoaște pe ambasadorul Rusiei și căruia îi promite că în vederea eliberării țării odată ajuns domn se va alătura oștirii ruse. Dar la Stănilești pe Prut, între 8—11 iulie 1711, armata țarului și cea moldoveană este învinsă, iar Dimitrie Cantemir e nevoit să se refugieze în Rusia, fără să știe că nu va mai revede niciodată pămîntul atît de drag al Moldovei.

Se stabilește la Harkov cu titlul de principe serenisim, ca mai tîrziu să se mute la Moscova și să devină sftenic personal al țarului Petru cel Mare, luînd parte activă la treburile statului.

Ca scriitor și om de carte, Dimitrie Cantemir a fost: istoric, geograf, teolog, folclorist, filozof, filolog, muzician și orientalist. Prima lui carte este: „Divanul sau gilceava înțeleptului cu lumea“ o admirabilă operă de spiritualitate. Presărată la fiecare pas cu citate din Sf. Scriptură, joramează și un adevărat manual de bună purtare creștinească. O altă lucrare este: „Sistemul religiei otomane“. Răspunde la un Catehism, scris de Teofan Procopovici, cu nuanță protestantă, dovedind atitudinea sa ortodoxă. Scrie un Catehism în limba persană.

Aceste lucrări anunțau ceea ce Dimitrie Cantemir avea să fie: „Un cugetător“. În 1705 scrie Istoria Ieroglifică, iar între anii 1711—1723 redactează principalele sale lucrări: Istoria creșterii și descreșterii imperiului otoman, Descrierea Moldovei, Hronicul vechimii romano-moldo-vlabilor. În afara lucrărilor amintite a întocmit în cursul anilor și alte numeroase studii, și poate fi considerat pe drept cuvînt primul nostru istoric în înțelesul modern al cuvîntului, primul nostru filozof. În opera sa, apare pentru prima oară idea originii latine a poporului român. Nimeni, pînă la Dimitrie Cantemir, nu a exprimat în scrisul românesc atît de clar și cu atîta convingere idealul independenței noastre politice; apare pentru prima oară în istoriografia românească revolta împotriva exploatarei țărănimii, exploatare pe care o socotea „aducătoare de rane netămăduite“. Cunosător a vreo zece limbi străine, a celor mai importante opere ale antichității și ale timpului său, cunoștea și nu arareori citează din operele Sf. Părinți ai Bisericii. Ca semn de prețuire a multilateralelor cunoștințe și scrieri, Academia din Berlin îl alege membru în iulie 1714, iar împăratul german îl numește principe al Sf. Imperiu roman de națiune germană.

Oboșit și bolnav, după ce pribegise aproape mai bine de 30 de ani pe meleaguri străine, purtînd în suflet dorul pentru pămîntul țării sale, la care se va și gândit în ceasuri de cumpănă și înseninare, Dimitrie Cantemir se stinge din viață la 21 august 1723, la vîrsta de numai 50 de ani, și este înmormîntat alături de Doamna Casandra în biserica clădită de el la porțile Mănăstirii grecești, cu hramul „Sf. Nicolae“ din Moscova. Osemintele lui au fost aduse și depuse în Biserica Trei Ierarhi din Iași. Pe o placă de marmoră cu stema Moldovei este următoarea inscripție: „Aici întors acasă din lungă și grea pribegie înfruntată pentru libertatea țării sale, odihnește Dimitrie Cantemir, domn al Moldovei și învățat cercetător al trecutului românesc. 17 iulie 1935.“

Dimitrie Cantemir a reîmpletit chiar și pentru o clipă firul întretăiat al năzuințelor unor voievozi ca: Mircea cel Bătrîn, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, pentru o țară unită și independentă, exprimînd clar ideea unității și continuității poporului nostru din cele trei provincii românești. A încercat pentru ultima dată, în șirul domnitorilor pămînteni, să zdrobească apăsătoarea silnicie otomană, silnicie care va mai dura aproape un veac și jumătate, pînă ce zorile independenței Principatelor Române să lumineze deplin.

Ca gînditor și cărturar, Dimitrie Cantemir a reinnoit șirul unor domnii de voievozi și cărturari ca: Neagoe Basarab, Radu cel Mare, Constantin Brîncoveanu. Acest geniu care a fost Dimitrie Cantemir, considerat pe drept cuvînt de dimen-

Informații

● Sărbătoarea Sf. Prooroc Ilie, 20 iulie, este și hramul Mănăstirii „Sf. Ilie“ din Toplița, ctitorie a patriarhului Miron Cristea.

La Sf. Liturghie din această zi a slujit P. C. vicar Traian Belășcu, delegat al Î. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, în fruntea unui sobor de preoți. Erau prezenți credincioși de pe valea Mureșului.

La priceasnă P. C. Sa a vorbit despre datoria de a păstra credința străbună în Iisus Hristos, precum și despre temeiul cinstirii Sfinților. P. C. vicar a mai arătat de asemenea că așa cum Elisei a fost luat de la muncă și pus ucenic lui Ilie și noi, fiecare credincios la locul nostru, să îndeplinim datoria față de Dumnezeu și țară.

După Sf. Liturghie s-au împărțășit cei care erau spovediți și s-a săvîrșit un parastas pentru ctitorii sf. mănăstiri.

● Ca și anii trecuți, miercuri, 15 august, praznicul Adormirii Maicii Domnului, la Mănăstirea Brîncoveanu de la Sîmbăta de Sus s-a sărbătorit hramul acestei mănăstiri voievodale. Sărbătoarea a fost cinstită cu prezența Î. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, care a fost însoțit de la Sibiu de P. C. vicar Tr. Belășcu și doi diaconi.

În dimineața zilei, la orele 9,30, Î. P. S. Sa, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi, a săvîrșit Sf. Liturghie arhierescă, în cadrul căreia s-a săvîrșit rînduiala tunderii în monahism a ieromonahului Vasile Cornilă, duhovnic la Institutul Teologic Universitar din Sibiu. Tot cu acest prilej a avut loc hirotonirea întru diacon a candidatului Mircea Pop.

La priceasnă a vorbit P. Cuv. arhimandrit Serafim Popescu. Au vorbit de asemenea P. C. prot. I. Dragolea (Sighișoara) și P. C. vicar Tr. Belășcu.

Șirul acestor cuvîntări este încheiat de Î. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, care, plecînd de la textul: „Mutatu-te-ai la viață, fiind Maica Vieții“, zăbovește cu deosebire asupra trecerii Maicii Domnului de la viața aceasta la viața cea veșnică, la Iisus Hristos Fiul său, care a spus despre Sine: „Eu sînt Viața...“, precum și asupra înțelesurilor noțiunii de „viață“. Dacă trăim în această viață după voia lui Dumnezeu, o viață frumoasă de virtute, de muncă, de înfrățire, de dragoste, ne pregătim și înălțarea noastră în viața cea veșnică — asemenea Maicii Domnului —, unde vom străluci în lumina lui Dumnezeu“ — a spus în încheiere Î. P. S. Sa.

● Străvechi așezămînt cu important rol în viața bisericească, Mănăstirea Hodoș-Bodrog de pe malul Mureșului a păstrat aprinsă și vie, de-a lungul a mai bine de șase veacuri de existență, flacăra Ortodoxiei și a simțirii românești. În ultimii ani i s-au adus o serie de îmbunătățiri gospodărești și duhovnicești de cea mai mare importanță. Credincioșii cercetează acest așezămînt mai ales în ziua de „Sfîntă Măria Mare“, cum numesc ei praznicul „Adormirii Maicii Domnului“. Atunci ei se mărturisesc, se împărțășesc și iau parte la sfintele slujbe care se desfășoară după un program stabilit, începînd cu vecernia din ajunul sărbătorii.

În acest an, locotenența Eparhiei Aradului fiind îndeplinită de Î. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului, pînă la introducerea în scaun a noului ei Episcop, Î. P. S. Sa a ținut, spre marea bucurie a preoților și credincioșilor, să fie prezent la această mănăstire și să slujească în mijlocul lor în ziua prăznuirii Adormirii Maicii Domnului. Cu acest prilej a fost hirotonit întru diacon absolutul de seminar Adam Rugaci.

La momentul potrivit al Sf. Liturghii Î. P. S. Mitropolit al Banatului a vorbit despre „Maica neamului creștinesc“, căreia Biserica și credin-

(Continuare în pag. 4)

siuni europene, al cărui nume stă scris pe pereții bibliotecii Sainte Genevieve din Paris, lîngă numele celor mai celebri oameni ai lumii, a fost în același timp și un „foarte zelos luptător pentru credința sa religioasă ortodoxă“. Dovadă în această privință stau și cuvintele atît de frumoase cu care își închina Hronicul său Sf. Treimi.

Împlinindu-se 300 de ani de la nașterea sa, ne facem o pioasă datorie evocînd figura acestui nefericit domnitor, deschizător de orizonturi noi, acestui mare cărturar, care face cinste pămîntului țării și poporului român, din sinul căruia a răsărit.

Dumitru Dan

INFORMAȚII

(Urmare din pag. 3)

cișii ei îi aduc cinstire, săvârșind mereu binele, îmbogățind zestrea proprie cu fapte care să cântărească pozitiv în judecata lui Dumnezeu și în aprecierea oamenilor.

● Duminică, 19 august a. c., I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului a cercetat parohia Terova din protopopiatul Reșița. Vizita a fost prilejuită de tînrosirea bisericii de aici, nou pictată și reparată. După cuvîntul de bun venit al protopopului Victor Cazacu și după ce a răspuns, Înalt Prea Sfinția Sa, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi, a oficiat slujba sfințirii bisericii. A urmat Sf. Liturgie arhierescă. În cadrul acesteia Ierarhul a adresat credincioșilor cuvînt de învățătură și a cuminecat pe cei pregătiți.

● În ziua de 22 august 1973, la Centrul arhiepiscopal Sibiu a avut loc o festivitate consacrată aniversării împlinirii a 29 ani de la eliberarea Patriei noastre.

Au fost prezenți: I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, P. Cuv. arhim. Emilian Birdeș, nou-alesul Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, P. C. vicar Traian Belășcu, P. C. profesori de la Institutul nostru Teologic Universitar din Sibiu, angajați de la Centrul arhiepiscopal și de la Institut ș. a.

P. C. pr. duhovnic Dumitru Abrudan într-o documentată expunere a prezentat importanța actului istoric de la 23 August 1944, subliniind munca însuflețită a poporului nostru în perioada celor 29 ani de la eliberarea Patriei, precum și înfăptuirile mai de seamă, care au ridicat prestigiul țării noastre.

Pe marginea referatului susținut au luat cuvîntul: P. C. prof. Dr. Milan Șesan, P. C. prof. Dr. Dumitru Călugăr și P. C. vicar Traian Belășcu.

În încheiere a vorbit I. P. S. Mitropolit Nicolae al Ardealului, care a subliniat importanța acestui mare eveniment, deschizător al unei epoci noi în istoria poporului nostru. „Țara este în sărbătoare, dar ea nu este întâmpinată numai cu manifestări de bucurie, ci și cu bilanțul muncii rodnice, cu depășirea planurilor prin care, an de an, se apropie tot mai mult de țările avansate și prestigiul ei internațional e tot mai înalt“. I. P. S. Sa a reliefat de asemenea aspecte din viața Bisericii noastre, după actul insurecțional de la 23 August 1944.

● Situată într-un loc pitoresc, la margine de pădure și lângă riul Timiș, Mănăstirea Timișeni atrage numeroși vizitatori. Cei mai mulți se adună însă cu prilejul sărbătoririi hramului, la 29 august, cînd se cinstește Tăierea capului Sf. Ioan Botezătorul, praznic la care în acest an a participat și I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului.

Încă din ajun, preoții rînduiți a împlini solicitările credincioșilor au oficiat Taina Sf. Maslu, acatiste și diferite alte rugăciuni, au făcut citiri din cărțile sfinte și au instruit în cântare bisericască.

În ziua praznicului I. P. S. Mitropolit Nicolae al Banatului a săvârșit Sf. Liturgie arhierescă, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi. La sfîrșit, I. P. S. Sa a cuvîntat despre semnificația sărbătorii și a împărțit anafura.

● Sîntem bucuroși să semnalăm noi numere ale unor publicații editate de comunități ortodoxe române de peste hotare. Așa de pildă:

Nr. 3—4 (iulie—decembrie) 1972 al revistei coloniei române din Austria, „*Lucașar Nou*“, pe lângă fapte legate de viața coloniei cuprinde și alte interesante materiale, ca de ex.: Cultura românească peste hotare, Componenta etimologică a vocabularului românesc, Bibliotecă românești în Viena de-a lungul anilor ș. a. „Ne strîngem cu dragoste și încredere în jurul acestui lucașar de pace, de înșeninare și de înfrățire, pentru dezmoșirea inimilor care tînjesc, pentru redeschiderea avîntului de odinioară în cugetele românești, pentru chemarea atîtor puteri risipite la călăuzire dreaptă, la sfința grijă a întăririi și înălțării neamului nostru“ — scrie în prima pagină a revistei vicepreședintele Coloniei, dl Vincenz Przykowski.

Nr. 4 (aprilie) 1973 al revistei „*Credința*“, editată de Episcopia ortodoxă română misionară în America, cuprinde pe prima pagină Pastorală de Sfintele Paști a P. S. Episcop Victorin, precum și alte articole consacrate acestui mare praznic creștin, intitulat: Paștile cele de taină, Noaptea Învierii, Din moarte la viață ș. a.

Nr. 5 (mai 1973 al aceleiași reviste este închinat în întregime împlinirii a 25 ani de patriarhat ai Prea Fericitului Părinte Justinian, Pa-

triarhul Bisericii Ortodoxe Române. Astfel, P. S. Episcop Victorin semnează: Împlinirile Prea Fericirii Sale; P. Cuv. arhim. B. V. Anania: De din vale; P. Cuv. protos. Felix Dubneac: Prea Fericitul Părinte Justinian — Patriarhul românilor; dl Gh. Alexe: Martorii Patriarhului ș. a.

Nr. 6 (iunie) 1973 al revistei „*Vestitorul*“, publicație religioasă, morală și națională a Bisericii ortodoxe române din Paris, se deschide de asemenea cu articole consacrate evenimentului menționat, cum sînt: La a 25-a aniversare de patriarhat; Prea Fericite Părinte Patriarh, semnat de P. S. Episcop Teofil Ionescu, Cu românii de departe împreună etc. „Cîteva considerente istorice despre Transilvania“ este un alt bogat și documentat material pe care, alături de altele, rev. Vestitorul îl publică în numărul său de pe iunie a. c.

Idei morale în opera lui Dimitrie Cantemir

În toată activitatea sa — nu numai în timpul cît a fost domnitor al Moldovei — Cantemir a dovedit o deosebită rîvnă pentru libertatea și independența țării sale dar și o deosebită deschidere pentru cei din jurul său, pentru doleanțele poporului. Insuși cronicarul Neculce mărturisea — printre altele — că, „așa se arăta de bun și de blînd că tuturor le erau ușile deschise“.

Din caierul gîndirii și ideilor sale morale și patriotice vom depăna doar cîteva fire de aur care oglindesc crezul său ce străbate opera sa valoroasă. Întocmind primul studiu științific al geografiei din țara noastră „*Descrierea Moldovei*“ printre altele, autorul zice: „Nu se poate afla nicăieri în vreo altă țară, cît Moldova de mică, atîtea ape și natura împodobită cu asemenea locuri minunate ca aici“.

Dezvăluind ororile asupririi otomane care sporea mereu tributul și pescheșul, concomitent deci mizeria și exploatarea poporului, în oprimarea țăranilor de către boierii cei lacomi, Cantemir a văzut — în această stare de lucruri — *izvorul unei drepte răscoale a maselor*.

Prin lucrarea sa: „*Hronicul vechimii româno-moldo-vlahilor*“, operă de mare erudiție, considerată pe bună dreptate prima istorie cuprinzătoare a poporului nostru scrisă de un român, precum și în: „*Istoria Ieroglifică*“, cu aceeași vervă, autorul subliniază adevărul istoric al zbuțumăturii noastre în fazele oprimării sale (în prima) cît și continuitatea sa neîntreruptă pe aceste teritorii, romanitatea și unitatea poporului român.

„*Hronicul*“ reprezintă și o ilustrare vie a erudiției și criticismului său deoarece, în el, se face apel la peste 150 de izvoare latine, grecești, bizantine, polone, slavone, la monede, inscripții, vestigii arheologice ș. a.

Gînditor raționalist, prin structura intimă a lucrărilor sale, D. Cantemir este și un vădit umanist atît prin logiul ce îl face civilizației antice, dar și prin sublinierea demnității omului ca ființă rațională liberă.

Lucrarea cu cele mai concentrate idei morale din opera lui Dimitrie Cantemir se numește „*Divanul lumii sau Gilceava înțeleptului sau Giudețul Sufletului cu Trupul*“. Ea constituie un mic tezaur cu învățături vechi și noi, pilde din Scripturi și de la necreștini spre slava și folosința moldovenescului neam — precum și darul (oferit „celor rămași acasă“) „*mănușchiașul de flori nevestedzitoare*“ oferit poporului român ca să strige: „*Flori s-au deschis în pămîntul nostru!*“.

În cele trei părți ale „*Divanului*...“ în care se consumă substanța acestei opere demne de subliniat este problema Binelui și a Răului, dialogul între Înțelept și Lume, o dispută între Suflet și Trup din literatura europeană medievală; identitatea Înțelept-Suflet-Microcosm și Lume-Trup-Macrocosm.

E foarte important faptul că, prin înțelept, autorul nu numește pe Filozof ci pe Omul virtuos (Cantemir traducînd — pentru înțelepciune — pe latinescul virtus).

Arătînd — spre exemplu — că în Sfînta Scriptură se află ca într-o cămară cerească comori spirituale de mare preț și folositoare, înșeși cuvintele, făgăduințele, poruncile, îndemmurile și dreptatea Domnului, exemplele bune și rele, auto-

Nr. 3 (martie—aprilie) 1973 al revistei „*Altarul străbun*“, editată de Parohia ort. rom. „Sf. Petru și Pavel“ din Melbourne, Australia, avînd ca redactor pe tînărul și vrednicul preot D. Găină, încrestează pe prima pagină vestea înființării primei școli românești în îndepărtata Australia. Revista publică de asemenea și alte deosebit de importante informații, atît pentru Biserica Ortodoxă Română în general cît mai ales pentru viața bisericească a românilor din Australia, ca de exemplu înființarea de noi unități parohiale, cum este cea din marele oraș Sydney. „Sînt română din inima Ardealului și-am învățat de la părinți să-mi iubesc Biserica și Neamul — a mărturisit cu acest prilej d-na Maria Sabău. Îmi dau deplina adeziune la înființarea parohiei din Sydney și vă asigur că munca mea în comitet va fi fără răgaz și cu simț de răspundere“.

Arătăm de asemenea că „*Altarul străbun*“ își informează cititorii, în pag. 3, și despre împlinirea a 120 ani de apariție neîntreruptă a gazetei noastre „*Telegraful Român*“.

În cartea II-a (79) se subliniază că Sufletul este cea mai valoroasă parte a omului și trebuie să ne îngrijim de el. Cea mai mare parte a Divanului o reprezintă *tehnica dobîndirii virtuților* recomandînd castitatea (III, 20), meditația exemplilor de viață virtuoasă (III, 21—26, 32—34), rugăciunea și meditația (III, 27—31, 57), asceza (III, 35—37, 43—56, 73), lecturile bune (III, 38—39), viețuirea corectă (III, 40—42, 58—59, 67—70, 76—77) și smerenia — dobîndite prin examenul conștiinței (III, 60—66, 71—72, 74—75).

În capitolul 47 al cărții a III-a autorul îndeamnă pe cititor astfel: „*Privește mereu spre cea mai înaltă treaptă a virtuții (la spița cea mai de sus a bunătății... silește) adică la treapta (steapăna) cea mai de sus (cf. sfîrșitul cap. 5 de la Matei și Colos. 1, 28 și 4, 12) și mereu să silești tot mai sus, mergînd tot înainte pe calea virtuții. Din cuvinte bune să se facă fapte bune, adică să ne facem cu adevărat împlinitori ai poruncilor (cf. Sf. Ap. Iacob 3, 13)... „că și oile nu aduc ciobanilor iarba ca să le arate ce au mîncat, ci după ce au rumegat-o dau la iveală lîna și laptele și multe alte exemplificări pe care le considerăm adevărate izvoare prețioase pentru preoțimea noastră în lucrarea pastorală și pentru credincioși ca o hrană sufletească... căci zice autorul după îndrumările date: „Acesta dar e calea, umblați pe dînsa spre a vă ferici pînă la urmă (cf. Ioan 13, 7; Iac. 1, 25).“*

După ce Cantemir preamărește pe „*Dumnezeu-Izvorul Iubirii*“ și Atotputernicul pentru ajutorul ce i l-a acordat în strădaniile acestei cărți, încheie așa de mișcător: „*Că Tu, Doamne, ești împărat al veacurilor, Alfa și Omega, începutul și sfîrșitul (Apoc. 22, 13) și fără de Tine cine a început sau a sfîrșit ceva? Deci după cum cerbul înșetat se străduiește să afle izvoarele apelor (Ps. 41, 1), așa s-au nevoit mîna și gîndul, pînă să zică: „Privirea și ochiul văd sfîrșitul“. Nu mie, Doamne, nu mie, ci numelui Tău dă slavă! (Ps. 113, 9). Amin!*

Creator de cultură și limbă românească, savantul de incontestabilă factură europeană care a fost Dimitrie Cantemir, ilustrează una din culmile umanismului românesc în prelungirea scrierilor cronicarilor Grigore Ureche, Miron Costin, stolnicul Constantin Cantacuzino. Un geniu ale cărui rădăcini au fost adînc înfipte în solul patriei și a cărui căldură și înțelepciune s-au răsfrînt asupra poporului.

Pr. Vartol. Constantinescu